

L'ASSUMPCIÓ DE CÓLL (VALL DE BOÍ)

Situada als afores de la població de Còll. Actualment és en procés de restauració i per tant no la visitarem. Amb tot, en fem una resumida ressenya, tota vegada que és una de les nou esglésies de la vall que formen part del patrimoni de la Humanitat.

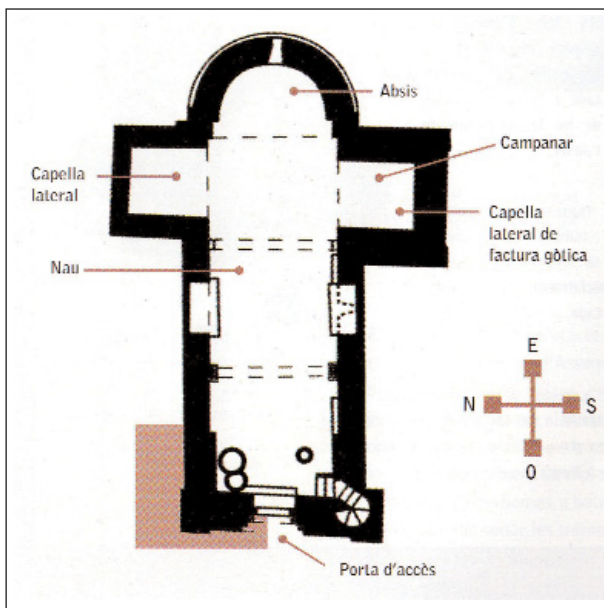
Es tracta d'una església d'una sola nau, amb volta de canó, capçada per un absis semicircular. Posteriorment s'obriren dues capelles laterals, a manera de transsepte amb la qual cosa donaren a la planta la forma de creu llatina. Damunt de la capella sud hi ha el campanar que mostra una base romànica i els pisos gòtics. Tot el perímetre del temple és ornat amb un fris d'arcuacions cegues. Del portal cal esmentar-ne el crismó centrat al capdamunt i els capitells esculpits de les columnes.

Text i fotos: Lluís Fernández

BIBLIOGRAFIA

Catalunya Romànica, vol. Ribagorça.
IBÁÑEZ XIFRA, Mireia. El romànic de la vall de Boí, a "Muntanya". Centre Excursionista de Catalunya, p. 20-27.

COMA QUINTANA, Laia; MARTÍN PIÑOL, Carolina; MARTÍNEZ GIL, Tània. "La vall de Boí. Mil anys d'art romànic". Totes les plantes són d'aquesta publicació, la qual recomanem pel seu alt valor pedagògic.

L'ASSUMPCIÓ DE CÓLL. Planta publicada a "La vall de Boí. Mil anys d'art romànic, p. 157

ASSUMPCIÓ DE CÓLL.

AARS

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DE SABADELL

Núm. 117

12, 13 i 14 de maig de 2012

ALTA RIBAGORÇA ORIENTAL

LA VALL DE BOÍ

Durant els segles XI i XII es construïren a la vall de Boí, en un entorn natural excepcional, diverses esglésies romàniques, nou de les quals han passat a formar part del Patrimoni Mundial de la Humanitat.

L'esperit de la Renaixença va portar Lluís Domènech i Montaner primer, i l'Institut d'Estudis Catalans després, amb Puig i Cadafalch al capdavant, a estudiar i difondre el patrimoni de la vall i en general el de tot el país. Això va fer desvetllar l'interès dels comerciants d'art. Les pintures de Santa Maria de Mur, al Pallars Jussà, per exemple, foren venudes i exportades als Estats Units. La junta de Museus del país va reaccionar a temps i decidiren traslladar les pintures murals de la vall de Boí a Barcelona, on s'han conservat fins avui, al Museu Nacional d'Art de Catalunya. Amb encert se n'ha fet rèpliques als llocs d'origen.

Cara del Crist en Majestat de Sant Climent de Taüll, símbol del romànic del nostre país

Sorpren que en un lloc tan remot i incomunicat s'hi edificués un conjunt tan important d'esglésies, tan ben decorades. Els senyors d'Erill, feudals, que s'havien enriquit amb la reconquesta, foren els que contractaren els artistes i els que pagaren les obres, amb la voluntat de mostrar el seu poder i de garantir la salvació de la seva ànima.

SANT CLIMENT DE TAÜLL (VALL DE BOÍ)

Està situada just a l'entrada del poblet de Taüll. És el prototipus d'església romànica de planta basilical, amb tres naus separades per columnes cilíndriques, coberta de fusta i capçada per un absis i dues absidioles. El campanar és de torre, força alt, amb baixos i sis pisos. És decorat, com els absis, amb els típics arquets i bandes llombardes i frisos amb dent de serra o engranatge. Va ser consagrada a finals de 1123.

Les pintures murals, la major part reproducció de les autèntiques que són a Barcelona, són les més importants de les de la vall i de les d'Europa. La figura del Crist en Majestat és coneguda de tothom i s'ha convertit en la imatge més emblemàtica de l'art romànic d'aquí. Amb la mà dreta beneeix i amb l'esquerra sosté un llibre amb les paraules "*Ego sum lux mundi*", jo sóc la llum del món. A dreta i esquerra, l'alfa i l'omega, principi i fi de totes

les coses. Una màndorla, ametlla mística o aurèola, el separa de la resta de la composició. Al voltant apareixen els quatre evangelistes amb els seus símbols (tetramorf), un serafí i un querubí. A sota, en semicercle, a l'alçada de la finestra, i emmarcats per arcs i columnes, hi ha la Mare de Déu i els apòstols amb els noms de cadascun.

Dins del temple es conserven també tres talles romàniques: una imatge del Crist salvador, una de la Mare de Déu, com a tron de Crist i una talla de Crist

SANT CLIMENT DE TAÜLL. Part posterior.

SANTA MARIA DE CARDET, penjada al coster, amb l'absis mirant al riu Noguera de Tor.

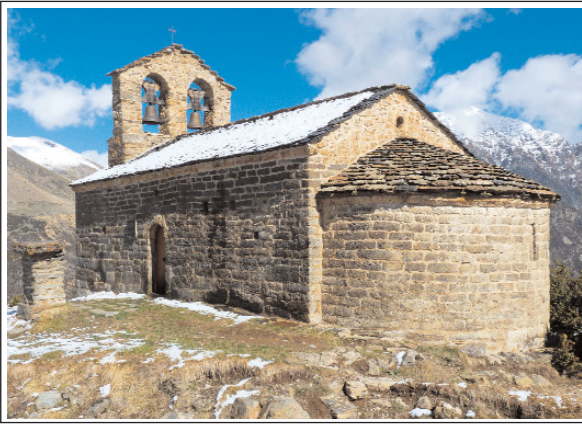
vell es va aprofitar per a construir una cripta a sota del presbiteri. Cripta que, com totes, és on es guardaven les relíquies dels sants. Una altra de les particularitats d'aquesta església en comparació amb les altres importants de la vall és que no té campanar romànic. Tan sols una espadanya barroca.

L'església és d'una sola nau coberta per quatre trams de volta d'aresta. En origen disposava d'una volta de canó. La porta d'accés és a la façana oest. Queda emparada per un porxo de construcció posterior a l'època romànica. A la dovella central de l'arc de mig punt de sobre la porta hi ha un crismó esculpit dels anomenats trinitaris, és a dir dels que a més de les lletres X i P, inicials de Crist en grec (ji i ro), porten la S de l'Esperit Sant que al·ludeix a la Trinitat. També és rellevant el forrellat de la porta, un dels millors de la vall, decorat amb figures geomètriques acabada amb un cap a la punta dreta.

A l'interior del temple s'hi pot veure una reproducció d'un frontal d'altar de la segona meitat del segle XIII que es conserva al Museu Nacional d'Art de Catalunya, a Barcelona. És de fusta, decorat amb relleus d'estuc i, a sobre, hi ha pintades escenes de la vida de la Mare de Déu, a la qual és dedicat. La seva imatge és representada al centre, encerclada per una màndorla o ametlla mística, amb el Nen Jesús a la falda, assegut sobre el genoll dret de la Mare. També es conserva al Museu Nacional una biga amb forats per encaixar-hi figures escultòriques i decorada amb pintures les cares anterior i inferior. Era situada travessera a l'absis.

SANTA MARIA DE CARDET. Extrem del forrellat.

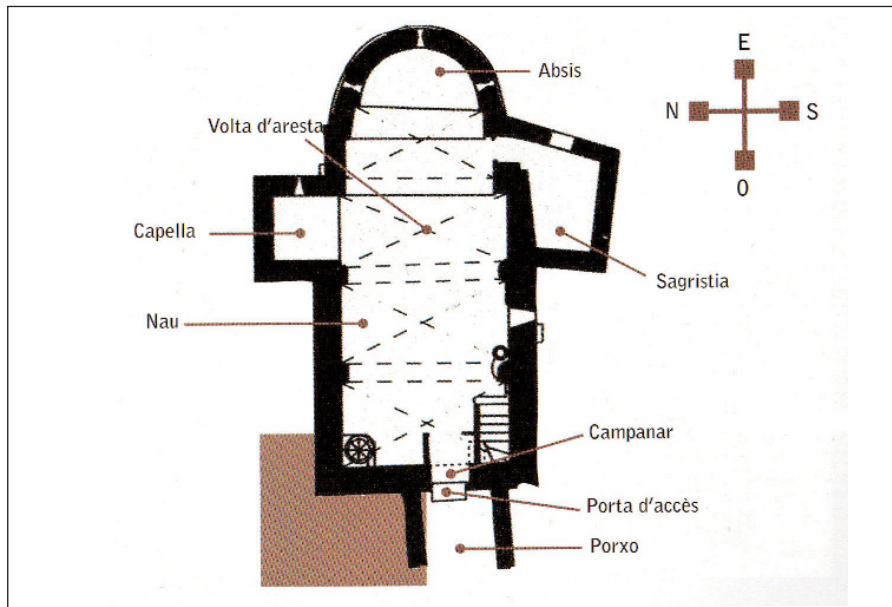
SANT QUIRC DE DURRO. És l'única de les ermites de la vall que ha estat inclosa al catàleg del Patrimoni de la Humanitat.

cés és a la façana sud, amb arc de mig punt, construït amb dovelles de pedra tosca, sense cap ornamentació.

L'interior mostra actualment un retaule barroc presidit per Sant Quirc i Santa Julita. També llueix el frontal d'altar, còpia del romànic que es conserva al MNAC. Com el retaule és dedicat a Sant Quirc i a Santa Julita. Conté escenes del seu martiri.

SANTA MARIA DE CARDET (VALL DE BOÍ)

Es troba en un extrem del poble, penjada en un coster, de tal manera que l'absis, semicircular, és molt més alt que la façana oposada i el desni-

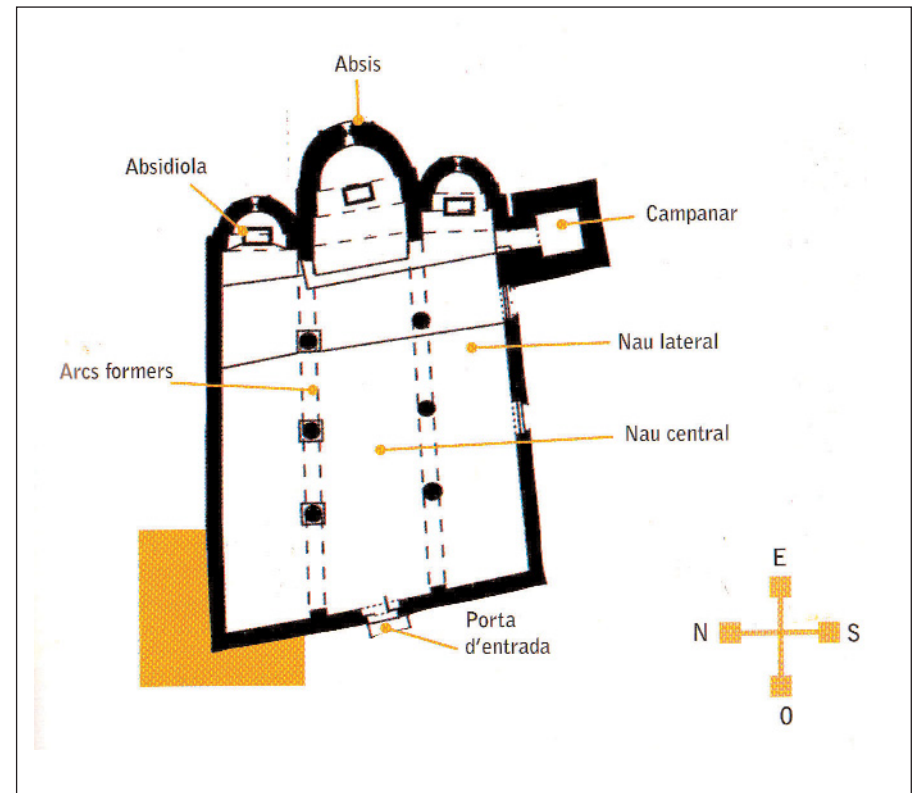

SANTA MARIA DE CARDET. Planta publicada a "Les valls de Boí. Mil anys d'art romànic", p.147.

SANT CLIMENT DE TAÜLL. Façana.

a la creu. Al Museu Nacional de Catalunya es conserva un frontal d'altar d'aquesta església, pintat i estucat, dedicat a la vida de Sant Climent. També es diu que al Museu Episcopal de Vic hi ha un altre frontal d'altar o bé un baldaquí força deteriorat, d'aquesta església. Al museu de Vic, però, no els consta.

SANT CLIMENT DE TAÜLL. Planta extreta de "La vall de Boí. Mil anys d'art romànic", p. 85

SANTA MARIA DE TAÜLL (VALL DE BOÍ)

És al centre del poble de Taüll, a la plaça, però té l'entrada per un carreró estret. Es va consagrar un dia després de la de Sant Climent, l'11 de desembre de 1123. La seva arquitectura és molt similar a la de Sant Climent, planta basilical, amb tres naus separades per columnes circulars que sostenen el sostre de fusta a dues vessants i capçada per un absis central i dues absidioles. Tots tres són decorats amb lesenes i arquets amb la particularitat que emmarquen uns ulls. L'absidiola sud és totalment reconstruïda els anys setanta, ja que al seu lloc hi havia la sagristia, d'ençà del segle XVIII. Així com el campanar de Sant Climent és adossat al costat de la nau sud, a l'exterior, el de Santa Maria és adossat a la mateixa paret sud, però a l'interior del temple. Es pot observar per les pedres de la base que s'aprofità una

SANTA MARIA DE TAÜLL. Part posterior amb els absis que donen a la plaça.

SANTA MARIA DE TAÜLL. Arcuacions en forma d'ull obert.

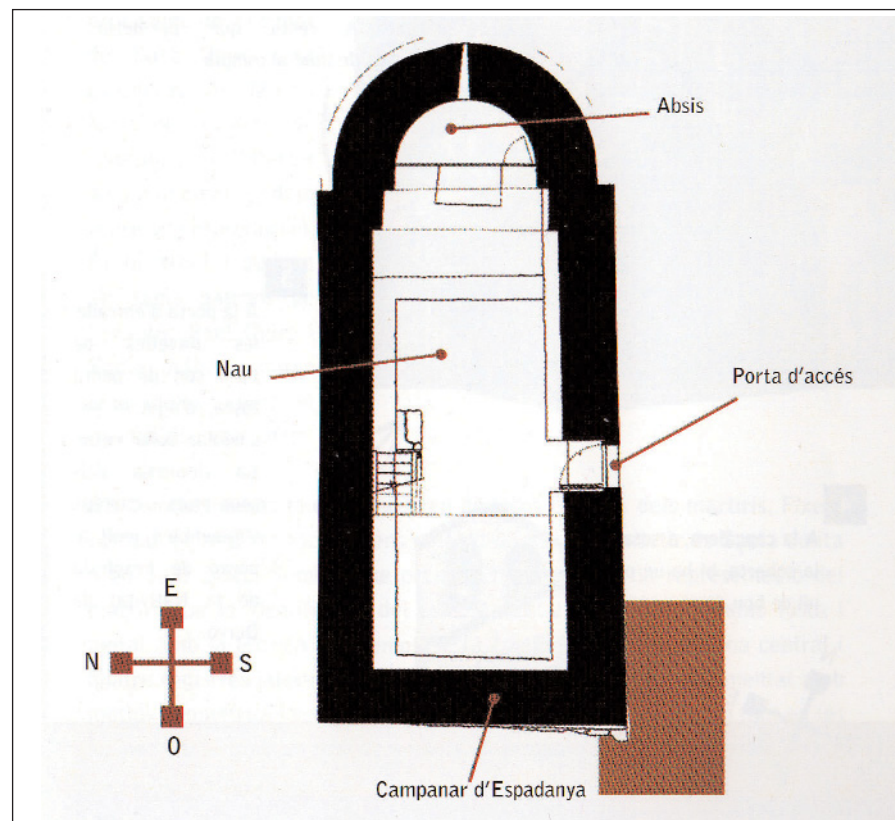
SANTA MARIA DE TAÜLL. Pintura mural que decora el centre de l'absis, fotografada al Museu Nacional d'Art de Catalunya

SANT QUIRC DE DURRO (VALL DE BOÍ)

Ermita situada a un quilòmetre i mig de Durro, muntanya amunt, en un lloc alterós des d'on es pot contemplar una extensa panoràmica de la vall. És d'una sola nau, coberta amb volta de canó, lleugerament apuntada que hi va ser afegida posteriorment. És capçada per un absis semicircular. Sobre la teulada d'aquest absis hi ha un petit ull de bou. El campanar, d'espadanya, s'alça a la façana oest i és d'època barroca. La porta d'ac-

FRONTAL DE SANT QUIRC I SANTA JULITA procedent de Sant Quirc de Durro i fotografiat al Museu Nacional d'Art de Catalunya, on hi ha l'original.

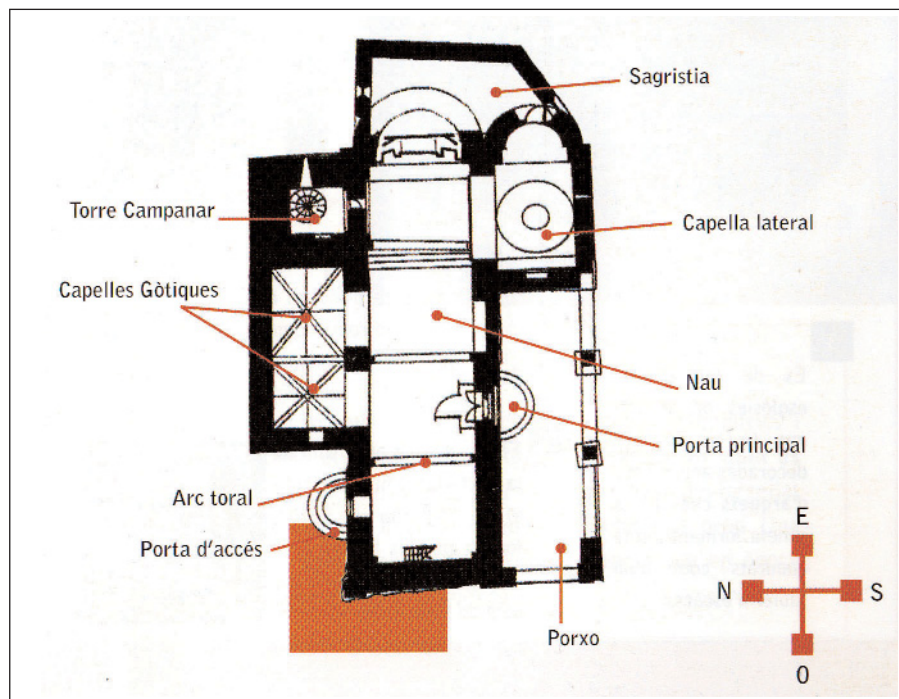

SANT QUIRC DE DURRO. Planta publicada a "La vall de Boí. Mil anys d'art romànic", p. 139.

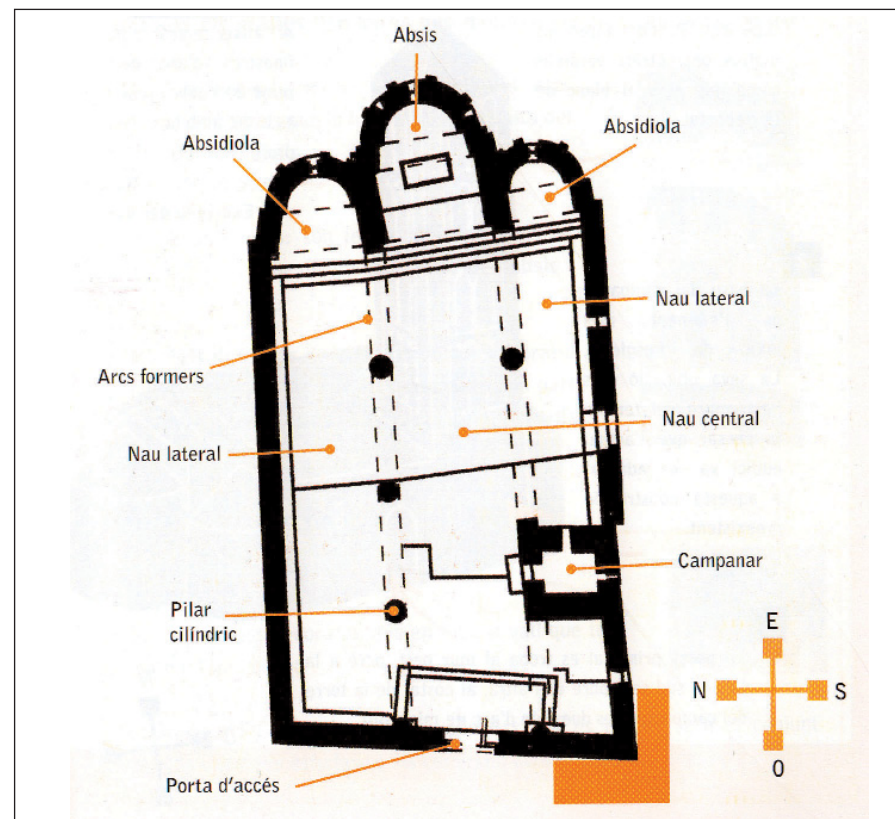
respon a un Davallament del qual se'n coneixen tres talles: la del Crist, a través de fotografies, ja que va desaparèixer durant la Guerra Civil. La de la Mare de Déu que es conserva al Museu Nacional d'Art de Catalunya i la de Nicodem, que és a l'interior de l'església. També es conserven, formant part d'un banc renaixentista, dos plafons tallats de fusta d'època romànica.

MARE DE DÉU conservada al MNAC, procedent del Davallament de la Nativitat de Durro.

LA NATIVITAT DE DURRO. Planta publicada a "La Vall de Boí. Mil anys d'art romànic", p. 131

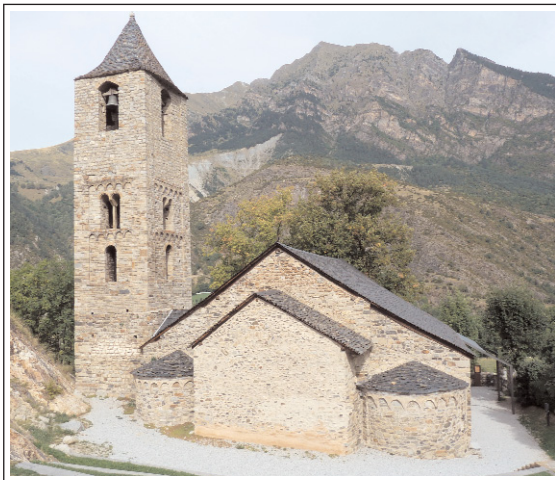

SANTA MARIA DE TAÜLL. Planta publicada a "La vall de Boí, mil anys d'art romànic", p. 95.

construcció anterior. Cal fixar-se en els pisos superior per veure restes de les pintures que el cobrien.

És l'església parroquial del poble i per tant és oberta sempre. A l'interior hi ha una reproducció de les pintures murals de l'absis, que són al Museu Nacional. Presideix la Mare de Déu, amb posat sever i solemne, que no deixa entreveure cap sentiment (hieràtic). Serveix de tron al Nen Jesús. L'envolta una aurèola o màndorla. Als costats hi ha els Reis Mags. A sota, de rengle, a l'alçada de la finestra, hi ha els apòstols. Destaquen els magnífics medallons circulars amb representació d'animals fantàstics i mítics. La resta de murs també mostren frescos, com l'escena del judici final i la lluita entre David i Goliat.

Són dignes de menció, també, un frontal d'altar amb pintura al tremp i talles aplicades i quatre figures d'un Davallament conservat tot al Museu Nacional d'Art de Catalunya.

SANT JOAN DE BOÍ. Vista des de llevant, d'esquena al poble.

SANT JOAN DE BOÍ. Detall d'una de les pintures de l'interior.

SANT JOAN DE BOÍ. Pintures de l'exterior que rodegen un dels portals.

SANT JOAN DE BOÍ (VALL DE BOÍ)

A l'entrada de Boí, l'únic poble de la vall que havia estat fortificat, hi ha una gran roca que l'amaga. Just al davant hi ha l'església. Per la seva arquitectura és una de les primeres que es va construir a la vall, durant el segle XI. És pràcticament igual que les de Sant Climent i Santa Maria, de planta basilical, tres naus, tres absis i sostre de fusta cobert amb pissarra. L'absis central fou enderrocant durant els segles XVII i XVIII i substituït per un de rectangular i l'absidiola sud fou reconstruïda el 1970. El campanar és adossat a la façana sud, té tres pisos. És de planta quadrada, amb decoració llombarda, excepte el darrer pis, que és posterior.

També és interessantíssim el conjunt de pintures murals que posseeix, avui reproduïdes, ja que són al Museu Nacional. Són del tombant dels segles XI-XII. El seu estil particular es vincula amb la cultura artística del centre i sud de França, i poc en el de Catalunya. Una part dels murals són a l'exterior, al voltant de l'arc de

del transsepte l'ocupa una capella i disposa d'una absidiola, visible només des de l'interior. On pertocaria d'haver-hi la part esquerra del transsepte hi ha el campanar, amb cinc pisos i baixos, però el més alt de la vall, amb 24 metres d'alçada. Adossades a la façana nord, correlatives al campanar, s'alcen dues capelles gòtiques.

L'entrada principal és a la façana sud, coberta per un porxo que s'alinea amb la capella. És amb tres arcs de mig punt en gradació i decorat amb dues arquivoltes i capitells decorats amb motius animals i vegetals. Coronant el guardapols escacat hi ha un crismó. La planxa que reforça el pany de la porta és decorada amb dibuixos esquemàtics tipus grafit. El forrellat presenta una figura d'animal al cap. L'església de la Nativitat disposa també d'un portalet sense decoració, a la cara nord, per on cal entrar actualment.

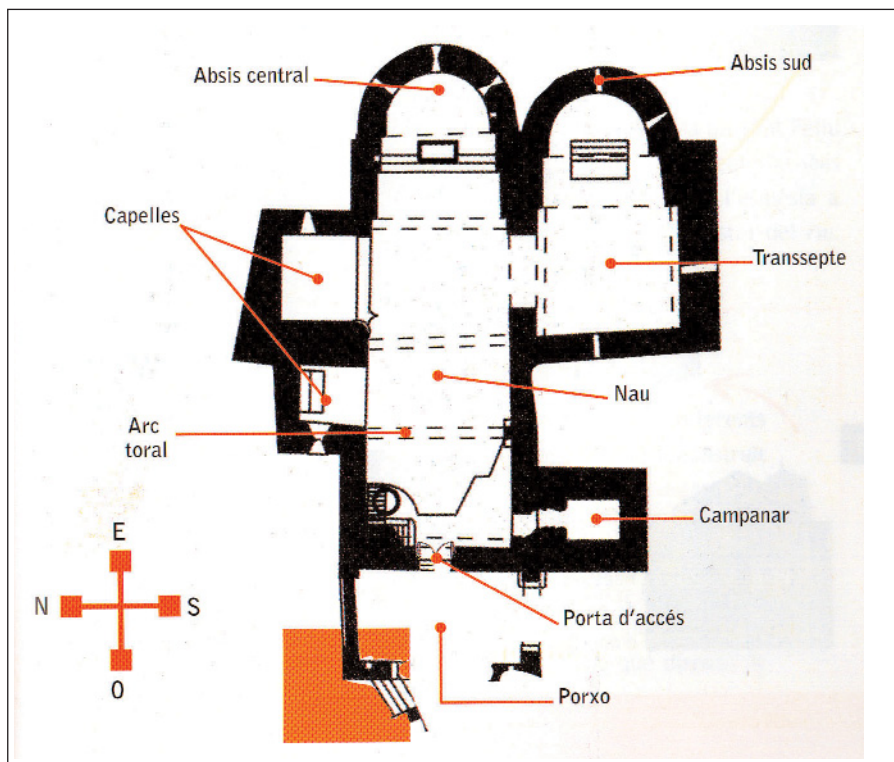
A l'interior de l'església es pot admirar, a més del retaule indicat, una talla de fusta que cor-

LA NATIVITAT DE DURRO.

LA NATIVITAT DE DURRO. Altar major barroc.

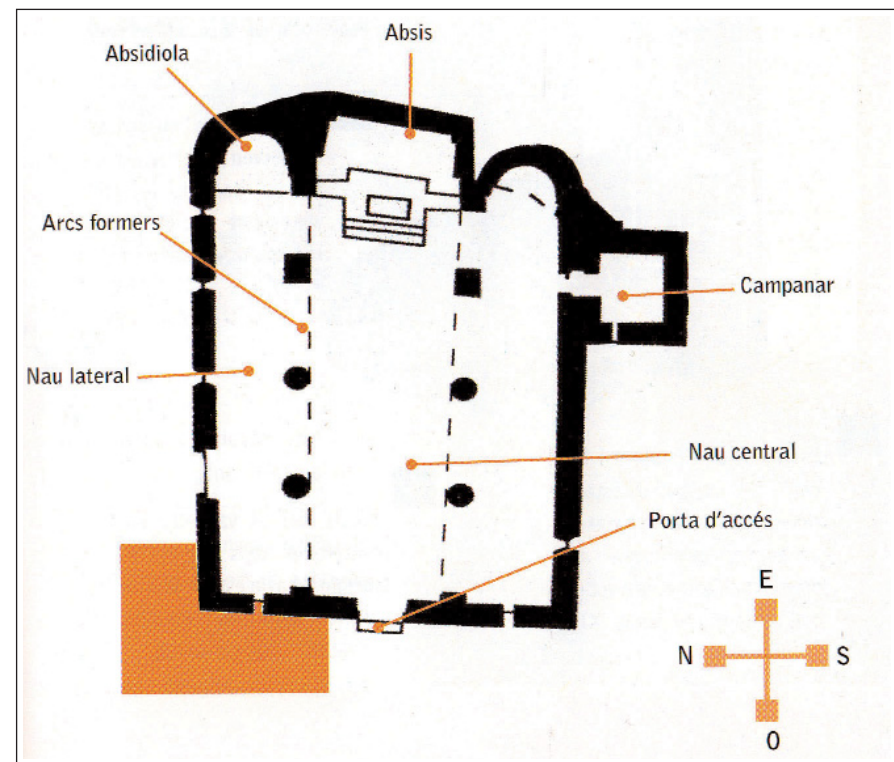
SANT FELIU DE BARRUERA. Planta publicada a "La Vall de Boí. Mil anys d'art romànic", p. 113.

La porta d'accés és a la façana oest, i l'aixopluga un porxo. El forrellat de la porta és decorat amb figures geomètriques i capçat amb el cap d'un animal.

El campanar, de planta quadrada, conserva dos pisos romànics. És adossat a la façana sud, anivellat amb la façana de la porta. La part esquerra del transsepte l'ocupa una capella i adossada però més a l'oest n'hi ha una altra de més xica. Cap de les dues no és romànica. Aquesta és l'aparença actual, que és el resultat del conjunt de transformacions que ha rebut al llarg dels segles. S'especula amb la possibilitat que en el primer projecte constés d'una planta basilical que per motius que s'ignoren quedà inacabada.

LA NATIVITAT DE DURRO (VALL DE BOÍ)

És situada al peu del poble, a l'entrada. Consta d'una sola nau, coberta amb volta de canó. La part on pertocaria d'haver-hi l'absis l'ocupa una sagristia. Per la part interior és recoberta amb un retaule barroc. La part sud

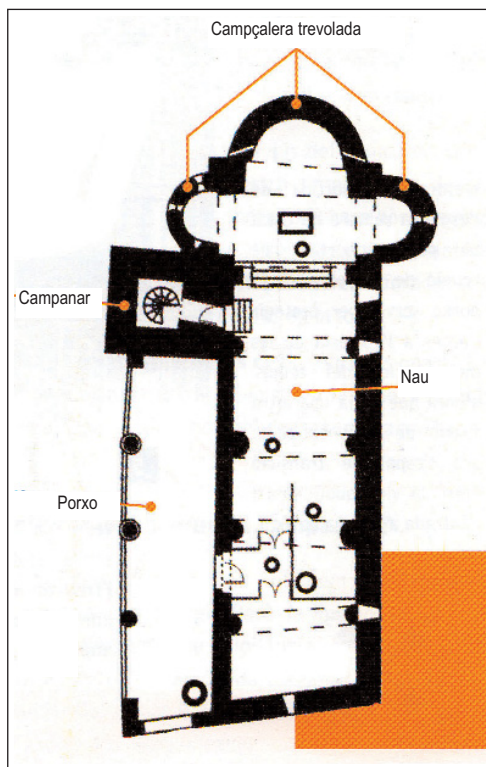

SANT JOAN DE BOÍ. Planta publicada a "La Vall de Boí. Mil anys d'art romànic", p.103.

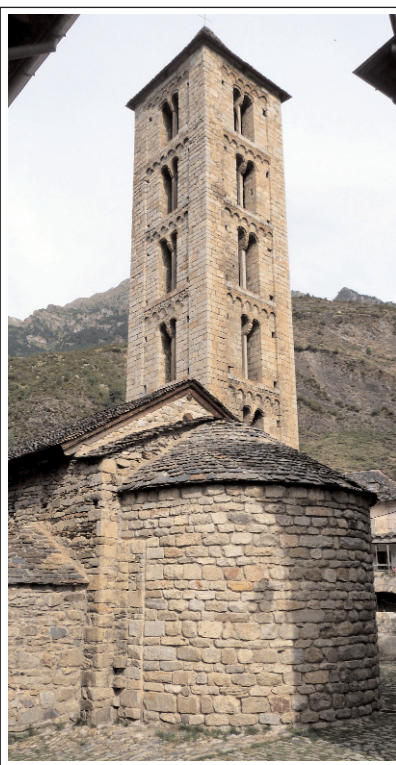
la porta nord. S'hi representen escenes de la vida militar i grafitis amb dibuixos de castells i genets. Una mostra de la vida quotidiana de l'època romànica. L'interior d'aquesta església s'ha arrebossat de nou i s'hi han reproduït les pintures que ja hi havia. Ens dona per tant una visió molt acostada a la realitat de les esglésies romàniques, tal com eren en construir-les. En destaquem l'escena de la lapidació de Sant Esteve, una de joglars i les representacions d'alguns animals del bestiar medieval, reals o fantàstics.

SANTA EULÀLIA D'ERILL LA VALL (VALL DE BOÍ)

Es troba a la plaça d'Abaix del poblet d'Erill la Vall. Consta d'una sola nau, amb coberta de fusta de doble vessant i és capçada per tres absis semicirculars en forma de trèvol (trevolada). L'absis central va ser destruït per fer-hi una sagristia a principis del segle XX i reconstruït el 1990. El cam-

SANTA EULÀLIA D'ERILL LA VALL. Planta publicada a "Les valls de Boí. Mil anys de rompanic", p. 113.

SANTA EULÀLIA D'ERILL LA VALL. Absis central reconstruït i campanar.

panar, força alt, amb sis pisos i baixos, és adossat al mur nord, a tocar de l'absidiola. És molt similar al de Sant Climent de Taüll, però més perfecte. Cada pis es delimita per conjunts d'arquets cecs i sanefes amb dent de serra.

SANTA EULÀLIA D'ERILL LA VALL. Porxo que aixopluga el portal.

Les finestres dels cinc últims pisos són geminades. Tota la façana nord és coberta per un porxo obert a l'exterior a través de quatre arcs de mig punt. S'accedeix a l'església per la porta que empara aquest porxo.

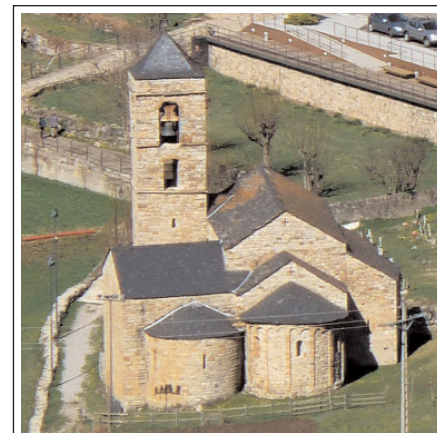
A l'interior de l'església es pot admirar

una reproducció del Davallament de la Creu. Un conjunt de set talles del segle XII fetes amb fusta d'álber, de les quals ha desaparegut gairebé totes les pintures que les decoraven. Les figures originals es troben en dos museus, el de Vic i el Nacional de Barcelona.

De l'església d'Erill cal observar, també, una pica baptismal romànica. Fins ara és l'única que se sap que s'ha conservat a Catalunya que és feta de diferents carreus i no pas tallada en una sola pedra.

SANT FELIU DE BARRUERA (VALL DE BOÍ)

És situada entre la carretera i el riu Noguera de Tor, als afores de la població de Barruera. Consta d'una nau, amb volta de canó sostinguda per arcs torals i capçada per un absis semicircular que, a l'exterior, és decorat amb arcuacions i bandes llombardes. Correspon al segle XI. L'ala sud del transsepte presenta una absidiola que s'alinea amb l'absis. Externament és llis, sense decoració. Correspon al segle XII.

SANT FELIU DE BARRUERA des del camí de Durro

SANT FELIU DE BARRUERA, vista des de la població.